

مسئله ۱: نجاست بول انسان

۱. چنانکه خواندیم مرحوم همدانی (و به تبع ایشان مرحوم خوئی^۱)، نجاست بول انسان را از ضروریات دانسته‌اند و مرحوم خوئی آن را «ضروری عند المسلمین» برشمرده است البته معلوم نیست که مراد مرحوم همدانی، ضرورت دین است یا ضرورت مذهب و یا ضرورت فقه؟ ولی به نظر می‌رسد مراد مرحوم خوئی، از ضرورت عند المسلمین، ضرورت دین است. (مرحوم نراقی تصریح دارد که «بل فی البعض بالضروره من الدین»^۲ محقق کتاب، این بعض را مرحوم میرزای قمی معرفی کرده و به غنائم الایام آدرس می‌دهد ولی تصریح دارد که در غنائم^۳ چنین تعبیر شده است: «بل ضروری فی بول الانسان» که ممکن است به معنای ضروری فقه باشد)

۲. علاوه بر آن، اجماعیات متعددی هم سابقاً از مفتاح الکرامه نقل شد.

۳. مرحوم همدانی روایات نجاست بول و (عذره) را متظافره دانسته بود.

۴. در مورد «بول انسان» روایات وارده را بررسی می‌کنیم:

یک) «مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ صَفْوَانَ عَنِ الْعَلَاءِ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحَدِهِمَا عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْبَوْلِ يُصِيبُ الثَّوْبَ فَقَالَ اغْسَلْهُ مَرَّتَيْنِ»^۴

دو) «وَعَنْهُ عَنِ فَضَالَةَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَثْمَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْفُورٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الْبَوْلِ يُصِيبُ الثَّوْبَ قَالَ اغْسَلْهُ مَرَّتَيْنِ»^۵

سه) «وَبِإِسْنَادِهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ النَّحْوِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْبَوْلِ يُصِيبُ الْجَسَدَ قَالَ صَبَّ عَلَيْهِ الْمَاءَ مَرَّتَيْنِ»^۶

چهار) «مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الْبَوْلِ يُصِيبُ الْجَسَدَ قَالَ صَبَّ عَلَيْهِ الْمَاءَ مَرَّتَيْنِ فَإِنَّمَا هُوَ مَاءٌ وَ سَأَلْتُهُ عَنِ الثَّوْبِ يُصِيبُهُ الْبَوْلُ قَالَ اغْسَلْهُ مَرَّتَيْنِ الْحَدِيثُ»^۷

۱. ن ک: شرح العروة، ج ۲، ص ۳۷۳

۲. مستند الشیعة، ج ۱، ص ۱۳۷

۳. ص ۵۹

۴. وسائل الشیعة، ج ۳، ص ۳۹۵، ح ۳۹۵۹

۵. همان، ح ۳۹۶۰

۶. همان، ح ۳۹۶۱

۷. همان، ح ۳۹۶۲

پنج) «قَالَ الْكَلْبِيُّ وَ رَوَى: أَنَّهُ يُجْزَى أَنْ يُغْسَلَ بِمِثْلِهِ مِنَ الْمَاءِ إِذَا كَانَ عَلَى رَأْسِ الْحَشْفَةِ أَوْ غَيْرِهِ»^۱

شش) «قَالَ وَ رَوَى: أَنَّهُ مَاءٌ لَيْسَ بَوَسَخٍ فَيَحْتَاجُ أَنْ يُدْلِكَ»^۲

هفت) «مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ فِي آخِرِ السَّرَائِرِ نَقْلًا مِنْ كِتَابِ الْجَامِعِ لِأَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ أَبِي نَصْرِ الْبَزَنْطِيِّ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْبَوْلِ يُصِيبُ الْجَسَدَ قَالَ صَبَّ عَلَيْهِ الْمَاءُ مَرَّتَيْنِ فَإِنَّمَا هُوَ مَاءٌ وَ سَأَلْتُهُ عَنِ الثَّوْبِ يُصِيبُهُ الْبَوْلُ قَالَ اغْسَلْهُ مَرَّتَيْنِ»^۳

ما می گوئیم:

۱. چنانکه روشن از روایات در مورد «لباس آلوده به بول» حکم به «شستن» می دهد ولی در مورد «بدن آلوده به بول» حکم به «ریختن آب بر موضع نجاست» می کند.

درباره اینکه فرق بین غسل و صب چیست، بحث های مفصلی قابل طرح است که در بحث احکام النجاسات مطرح می شود. اجمالاً اشاره می کنیم که در «صب» جریان آب از محل اخذ نشده است ولی در غسل چنین جریانی باید لحاظ شود.

۲. در روایت ششم، مطرح است که چون بول، «وسخ» (چرک) نیست لذا احتیاج به فشار دادن و دلاکی ندارد.

۳. مرحوم مجلسی در ملاذ الاخیار در مورد اینکه «فإنما هو ماء» که در مقام تعلیل به کار رفته است می نویسد:

«قال الفاضل التستري رحمه الله: كان مقتضى الفحوى أنه إذا لم يكن ماء احتاج إلى أكثر من صب مرتين. انتهى. وفيه تأمل، لأن الظاهر من التعليل أنه يكفي الصب، ولا يحتاج إلى الغسل والعصر والدلك، لأنه ماء ورد على الجسد. تأمل.»^۴

۴. به نظر می رسد ظهور اولیه یا انصراف این روایات به بول انسان است، چنانکه به نظر می رسد دلالت این روایات بر لزوم تطهیر (که ملازم با حکم به نجاست بول است) غیر قابل خدشه است.

هشت) «فَقَهُ الرِّضَا، عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ إِنِ أَصَابَ بَوْلٌ فِي ثَوْبِكَ فَاغْسِلْهُ مِنْ مَاءٍ جَارٍ مَرَّةً وَ مِنْ مَاءٍ رَاكِدٍ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ اعْصِرْهُ.»^۵

نه) «دَعَائِمُ الْإِسْلَامِ، عَنِ الصَّادِقِ عَنِ آبَائِهِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي الْبَوْلِ يُصِيبُ الثَّوْبَ قَالَ يُغْسَلُ مَرَّتَيْنِ. وَ قَالُوا عَلَيْهِمُ السَّلَامُ كُلَّمَا يُغْسَلُ مِنْهُ الثَّوْبُ يُغْسَلُ مِنْهُ الْجَسَدُ إِذَا أَصَابَهُ»^۶

۱. همان، ص ۳۹۶، ح ۳۹۶۳

۲. همان، ح ۳۹۶۴

۳. همان، ح ۳۹۶۵

۴. ملاذ الاخیار، ج ۲، ص ۳۲۹ (پاورقی)

۵. مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۵۵۳، ح ۲۶۹۹

۶. همان، ح ۲۷۰۰

ما می‌گوییم:

روایاتی که مطرح شد روایاتی بود که به طور خاص در مورد «بول انسان» وارد شده بود. در این مورد ممکن است بتوان از روایات عامه که در مورد «مطلق بول غیر مأكول اللحم» وارد شده است، هم استفاده کرد. اللهم الا ان يقال، انصراف غیر مأكول اللحم در لسان روایات، حیواناتی غیر از انسان است:

ده) «وَعَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغْبِرَةِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانَ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: اغْسِلْ ثَوْبَكَ مِنْ أَبْوَالِ مَا لَا يُؤْكَلُ لَحْمُهُ.»^۱

یازده) «وَعَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: اغْسِلْ ثَوْبَكَ مِنْ بَوْلِ كُلِّ مَا لَا يُؤْكَلُ لَحْمُهُ.»^۲

ما می‌گوییم:

همچنین از چند روایت که در مورد رفتار پیامبر (ص) با بول کودکان وارد شده و پیامبر (ص) در آنها حکم به تطهیر کرده‌اند، ممکن است بتوان حکم به نجاست بول کرد. اللهم الا ان يقال، حکم به تطهیر در این روایات به سبب تمیزی و نظافت است و از آنها نمی‌توان نجاست فقهی را استفاده کرد. (به خصوص با توجه به اینکه در این روایات سن کودکان معلوم نیست و ممکن است مربوط به دوره شیرخوارگی آنها باشد که برخی بول صبی را در آن سن طاهر می‌دانند.)

دوازده) «مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ فِي مَعَانِي الْأَخْبَارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هَارُونَ الزَّيْجَانِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنْ أَبِي عُبَيْدِ الْقَاسِمِ بْنِ سَلَامٍ عَنْ هَيْثَمِ بْنِ يُونُسَ عَنْ الْحَسَنِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَتَى بِالْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ فَوَضَعَ فِي حَجْرِهِ فَبَالَ فَأَخَذَهُ فَقَالَ لَا تَزْرَمُوا ابْنِي ثُمَّ دَعَا بِمَاءٍ فَصَبَّ عَلَيْهِ.»^۳

سیزده) «عَلِيُّ بْنُ مُوسَى بْنِ طَاوُسٍ فِي كِتَابِ الْمَلْهُوفِ عَلَى قَتْلِي الطُّفُوفِ عَنْ أُمِّ الْفَضْلِ زَوْجَةِ الْعَبَّاسِ: أَنَّهَا جَاءَتْ بِالْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، فَبَالَ عَلَى ثَوْبِهِ فَقَرَصَتْهُ فَبَكَى فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَهَلًا يَا أُمَّ الْفَضْلِ، فَهَذَا ثَوْبِي يُغْسَلُ وَقَدْ أَوْجَعْتَ ابْنِي.»^۴

چهارده) «الْعَالِمُ الْجَلِيلُ السَّيِّدُ خَلْفُ الْمُوسَى الْمُشْعَشَعِيِّ الْحُوَيْرَاوِيُّ فِي كِتَابِ مَظْهَرِ الْغَرَائِبِ، رُوِيَ عَنْ أُمِّ الْفَضْلِ زَوْجَةِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَهِيَ مَرْضِعَةُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَتْ أَخَذَ مِنِّي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ

۱. وسائل الشيعة، ج ۳، ص ۴۰۵، ح ۳۹۸۸

۲. همان، ح ۳۹۸۹

۳. همان، ح ۳۹۹۰

۴. همان، ح ۳۹۹۱

حُسَيْنًا أَيَّامَ رَضَاعِهِ فَحَمَلَهُ فَأَرَاقَ مَاءٍ عَلَى ثَوْبِهِ فَأَخَذَتْهُ بَعْنَفٍ حَتَّى بَكَى فَقَالَ مَهْلًا يَا أُمَّ الْفَضْلِ إِنَّ هَذِهِ الْبَارِاقَةَ الْمَاءُ يُطَهِّرُهَا فَأَيُّ شَيْءٍ يُزِيلُ هَذَا الْغُبَارَ عَنْ قَلْبِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ»^۱

ما می گوئیم:

روایتی هم در وسائل مطرح است که در آن می توان از ارتکاز راوی استفاده کرد که نجاست بول در میان اصحاب ائمه (ع) امری مسلم بوده است. (اگرچه درباره سرایت آن سؤالاتی داشته اند).

پانزده) «مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ حَكَمِ بْنِ حَكِيمِ بْنِ أَخِي خَلَادٍ: أَنَّهُ سَأَلَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ لَهُ أَبُو بُولٍ فَلَا أُصِيبُ الْمَاءَ وَقَدْ أَصَابَ يَدِي شَيْءٌ مِنَ الْبَوْلِ فَأَمْسَحُهُ بِالْحَائِطِ وَبِالثَّرَابِ ثُمَّ تَعَرَّقُ يَدِي فَأَمْسَحُ وَجْهِي أَوْ بَعْضَ جَسَدِي أَوْ يُصِيبُ ثَوْبِي فَقَالَ لَا بَأْسَ بِهِ.»^۲

[در این روایت چنانکه روشن است راوی دست خود را که آغشته به بول بوده است، خشک کرده است و بعد آن دست عرق می کند و راوی، آن دست را به صورت و لباس خود می زند، جدای از اینکه پاسخ امام (ع) به این سؤال چه بوده است، روشن است که راوی اصل نجاست بول را می دانسته و تنها در نحوه تطهیر و نحوه سرایت سؤالاتی داشته است.]

شانزده) «مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الطُّوسِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِإِسْنَادِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ يَحْيَى عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: كَانَ بَنُو إِسْرَائِيلَ إِذَا أَصَابَ أَحَدُهُمْ قَطْرَةٌ بَوْلٍ قَرَضُوا لِحُومَهُمْ بِالْمَقَارِيزِ وَقَدْ وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ بِأَوْسَعِ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ وَجَعَلَ لَكُمْ الْمَاءَ طَهُورًا فَانظُرُوا كَيْفَ تَكُونُونَ.»^۳

هفده) «مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ: أَنَّهُ سَأَلَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ السَّطْحِ يُبَالُ عَلَيْهِ فَتَصِيبُهُ السَّمَاءُ فَيَكْفُ فَيُصِيبُ الثَّوْبَ فَقَالَ لَا بَأْسَ بِهِ مَا أَصَابَهُ مِنَ الْمَاءِ أَكْثَرَ مِنْهُ»^۴

ما می گوئیم:

دلالت روایت بر نجاست بول از مرتکز سائل و همچنین مرتکز امام (ع) قابل استفاده است. ضمن اینکه انصراف بول، به بول انسان است و اگر هم مطلق باشد، شامل بول انسان می شود.

هجده) «وَبِإِسْنَادِهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِيهِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْبَيْتِ يُبَالُ عَلَى ظَهْرِهِ وَيَغْتَسَلُ مِنَ الْجَنَابَةِ ثُمَّ يَصِيبُهُ الْمَطَرُ أَوْ يُؤْخَذُ مِنْ مَائِهِ فَيَتَوَضَّأُ بِهِ لِلصَّلَاةِ فَقَالَ إِذَا جَرَى فَلَا بَأْسَ بِهِ قَالَ وَ سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يَمْرُ فِي

۱. مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۵۵۷، ح ۲۷۱۴

۲. وسائل الشیعة، ج ۳، ص ۴۰۱، ح ۳۹۷۵

۳. همان، ج ۱، ص ۱۳۳، ح ۳۲۵

۴. همان، ص ۱۴۴، ح ۳۵۸

مَاءِ الْمَطَرِ وَقَدْ صُبَّ فِيهِ خَمْرٌ فَأَصَابَ ثَوْبَهُ هَلْ يُصَلِّي فِيهِ قَبْلَ أَنْ يَغْسِلَهُ فَقَالَ لَا يَغْسِلُ ثَوْبَهُ وَلَا رِجْلَهُ وَيُصَلِّي فِيهِ وَلَا بَأْسَ بِهِ»^۱

ما می گوئیم:

ممکن است کسی بگوید عطف «بول و اغتسال از جنابت»، حکم را مخصوص به «مجموع» می کند و لذا دلالت بر نجاست بول به تنهایی قابل استفاده نیست.

نورده) «مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ إِبْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: فِي مِزَابَيْنِ سَالَا أَحَدَهُمَا بَوْلٌ وَالْآخَرُ مَاءُ الْمَطَرِ فَاخْتَلَطَا فَأَصَابَ ثَوْبَ رَجُلٍ لَمْ يَضُرَّهُ ذَلِكَ.»^۲

ما می گوئیم:

روشن است که علت سؤال ارتکاز متشرعه نسبت به نجاست بول بوده است.

بیست) «وَعَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ عَنْ سَمَاعَةَ عَنْ أَبِي بصيرٍ عَنْهُمْ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ قَالَ: إِذَا أَدْخَلْتَ يَدَكَ فِي الْإِنَاءِ قَبْلَ أَنْ تَغْسِلَهَا فَلَا بَأْسَ إِلَّا أَنْ يَكُونَ أَصَابَهَا قَدْرُ بَوْلٍ أَوْ جَنَابَةٍ فَإِنْ أَدْخَلْتَ يَدَكَ فِي الْمَاءِ وَفِيهَا شَيْءٌ مِنْ ذَلِكَ فَأَهْرَقْ ذَلِكَ الْمَاءَ.»^۳

ما می گوئیم:

ملازمه عرفیه در این روایت بین لزوم اهراق ماء و نجاست است و اگر دلیل دیگری بر این امر موجود بود، گفته می شد. **بیست و یک)** «عَلِيُّ بْنُ جَعْفَرٍ فِي كِتَابِهِ عَنْ أَخِيهِ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ جَرَّةٍ مَاءٍ فِيهِ أَلْفُ رَطْلٍ وَقَعَ فِيهِ أَوْقِيَّةٌ بَوْلٍ هَلْ يَصْلَحُ شُرْبُهُ أَوْ الْوُضُوءُ مِنْهُ قَالَ لَا يَصْلَحُ.»^۴

[جره: کوزه سفالی بزرگ؛ اوقیه: یک دوازدهم رطل (هر رطل را ۲۵۶۴ گرم گفته اند و با این حساب هر اوقیه ۲۱۳٫۵ گرم می شود و لذا بعید است چنین مقداری مد نظر روایت باشد).^۵

بیست و دو) «وَعَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَزِيْعٍ قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى مَنْ يَسْأَلُهُ عَنِ الْغَدِيرِ يَجْتَمِعُ فِيهِ مَاءُ السَّمَاءِ وَيُسْتَقَى فِيهِ مِنْ بَثْرِ فَيَسْتَنْجِي فِيهِ الْإِنْسَانُ مِنْ بَوْلٍ أَوْ يَغْتَسِلُ فِيهِ الْجَنْبُ مَا حَدَّهُ الَّذِي لَا يَجُوزُ فَكَتَبْتُ لَا تَوَضَّأُ مِنْ مِثْلِ هَذَا إِلَّا مِنْ ضَرُورَةٍ إِلَيْهِ»^۶

۱. همان، ص ۱۴۵، ح ۳۵۹

۲. همان، ح ۳۶۱

۳. همان، ص ۱۵۲، ح ۳۷۸

۴. همان، ص ۱۵۶، ح ۳۹۰

۵. ن ک: فرهنگ ابجدی

۶. همان، ص ۱۶۳، ح ۴۰۵

بیست و سه « مُحَمَّدٌ بْنُ يَعْقُوبَ عَنْ عِدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَزِيعٍ قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى رَجُلٍ أَسْأَلُهُ أَنْ يَسْأَلَ أَبَا الْحَسَنِ الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الْبُثْرِ تَكُونُ فِي الْمَنْزِلِ لِلْوُضوءِ فَيَقْطُرُ فِيهَا قَطْرَاتٌ مِنْ بَوْلٍ أَوْ دَمٍ أَوْ يَسْقُطُ فِيهَا شَيْءٌ مِنْ عَذْرَةِ كَالْبَعْرَةِ وَنَحْوِهَا مَا الَّذِي يَطْهَرُهَا حَتَّى يَحِلَّ الْوُضوءُ مِنْهَا لِلصَّلَاةِ فَوَقَّعَ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِخَطِّهِ فِي كِتَابِي يُنْزَحُ دَلَاءٌ مِنْهَا. ^۱ »
 ما می گویم:

روایت بسیاری در «نزح بثر» مطرح است که می توان گفت با توجه به اینکه بین نجاست و لزوم نزح، عرفاً ملازمه است (و بعید است علت چیز دیگری باشد) لاجرم دلالت بر نجاست بول انسان دارد.

بیست و چهار « وَ رَوَى الشَّهِيدُ فِي الذُّكْرَى وَ غَيْرِهِ عَنِ الْعَيْصِ بْنِ الْقَاسِمِ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ أَصَابَهُ قَطْرَةٌ مِنْ طَشْتٍ فِيهِ وَضوءٌ فَقَالَ إِنْ كَانَ مِنْ بَوْلٍ أَوْ قَذَرٍ فَيَغْسِلُ مَا أَصَابَهُ. ^۲ »

بیست و پنج « مُحَمَّدٌ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ فِي الْعِلَلِ وَ عِيُونَ الْأَخْبَارِ بِإِسْنَادِهِ الْآتِي عَنْ الْفَضْلِ بْنِ شاذَانَ عَنِ الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّمَا وَجِبَ الْوُضوءُ مِمَّا خَرَجَ مِنَ الطَّرْفَيْنِ خَاصَّةً وَ مِنَ النَّوْمِ دُونَ سَائِرِ الْأَشْيَاءِ ، لِأَنَّ الطَّرْفَيْنِ هُمَا طَرِيقُ النَّجَاسَةِ وَ لَيْسَ لِلنَّاسِ طَرِيقُ تَصْيِيهِ النَّجَاسَةِ مِنْ نَفْسِهِ إِلَّا مِنْهُمَا فَأَمَرُوا بِالطَّهَّارَةِ عِنْدَ مَا تَصَيَّبَهُمْ تِلْكَ النَّجَاسَةُ مِنْ أَنْفُسِهِمُ الْحَدِيثَ. ^۳ »

بیست و شش « مُحَمَّدٌ بْنُ يَعْقُوبَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ سَهْلٍ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدَ بْنِ سِنَانَ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنِ الْحَلْبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: فِي الرَّجُلِ يَطُّ فِي الْعَذْرَةِ أَوْ الْبَوْلِ أَوْ يُعِيدُ الْوُضوءَ قَالَ لَا وَ لَكِنْ يَغْسِلُ مَا أَصَابَهُ ^۴ »

بیست و هفت « مُحَمَّدٌ بْنُ يَعْقُوبَ عَنْ مُحَمَّدَ بْنِ يَحْيَى عَنِ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عَيْسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ يَقْتِينٍ عَنْ أَخِيهِ الْحُسَيْنِ عَنِ عَلِيِّ بْنِ يَقْتِينٍ عَنِ أَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: فِي الرَّجُلِ يَبُولُ فَيَنْسَى غَسْلَ ذَكَرِهِ ثُمَّ يَتَوَضَّأُ وَضوءَ الصَّلَاةِ قَالَ يَغْسِلُ ذَكَرَهُ وَ لَا يُعِيدُ الْوُضوءَ. ^۵ »
 ما می گویم:

مطابق این مضمون ۹ روایت در وسائل وارد شده است.

۱. همان، ص ۱۷۶، ح ۴۴۲

۲. همان، ص ۲۱۵، ح ۵۵۲

۳. همان، ص ۲۵۱، ح ۶۴۷

۴. همان، ص ۲۷۴، ح ۷۱۹

۵. همان، ص ۲۹۴، ح ۷۷۱